

SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

GR-3 (Segona Fase)

8a Etapa : VALLFOGONA DE RIPOLLÈS – COLL DE LES FONTS DE L'ORRI SANT JOAN DE LES ABADESSES – OGASSA

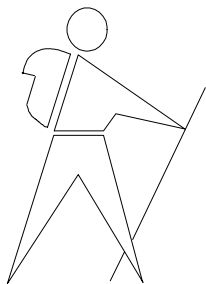
17 de maig de 2009

HORARI PREVIST

Sortida de la Plaça de l'Estació de Vilanova i la Geltrú.	6 h
Ripoll. Esmorzar.	8 h 10 min
Sortida cap a Vallfogona de Ripollès	8 h 45 min
Vallfogona de Ripollès. Inici de l'excursió.	9 h 10 min
Coll de les Fonts de l'Orri. Reagrupament.	9 h 45 min 9 h 55 min
Les Llances. Reagrupament.	10 h 55min 11 h 05 min
Sant Joan de les Abadesses (Plaça de l'Abadia). Reagrupament.	11 h 35 min 11 h 50 min
Pla inclinat Reagrupament.	12 h 50 min 13 h
Ogassa. Final d'etapa.	13 h 35 min
Sortida cap a Sant Joan de les Abadesses	13 h 45 min
Sant Joan de les Abadesses. Dinar.	14 h
Sortida cap a Vilanova i la Geltrú.	17 h
Vilanova i la Geltrú.	19 h 30 min

Notes.-

- ** Esmorzarem al bar **Avinguda** de Ripoll. Dinarem a Sant Joan de les Abadesses; hi restaurants: Casa Rudes, Major 10, 972 720 115; Brasseria Gil, Major 6, 972 720 596; Ca la Nati, Pere Rovira 3, 972 720 114; ...
- ** Tingueu en compte que l'organització sempre **pot modificar aquesta previsió** d'horari en funció de com es vagi desenvolupant l'etapa (**Condicions meteorològiques**, retards o avançaments imprevistos, etc).
- ** Si us plau, sigueu puntuals, respecte els reagrupaments i **vigileu que hi sigui tothom**. Intenteu seguir els horaris previstos, és a dir, **no correu ni aneu massa LENTS !!**
- ** **Atenció:** El mòbil de la Secció de Senders és **680102567**. Per a qualsevol comunicació amb la Secció el dissabte abans de l'excursió o el mateix diumenge (mitja hora abans de la sortida) **utilitzeu només** aquest telèfon.



SECCIÓ DE SENDERS

AE TALAIA

GR-3 (Segona Fase)

8a Etapa : VALLFOGONA DE RIPOLLÈS – COLL DE LES FONTS DE L'ORRI SANT JOAN DE LES ABADESSES – OGASSA

17 de maig de 2009

DESCRIPCIÓ DE L'ETAPA

Des de Vallfogona de Ripollès el sender GR-3 puja cap al coll de les Fonts de l'Orri i tot seguit baixa per la carena del Roc Blanc en direcció a Can Jombi i la masia de Les Llances. Continua pel costat de la riera d'Arçamala i després de passar per l'Ecomuseu del Molí Petit així arriba a la plaça de l'Abadia de Sant Joan de les Abadesses.

Després de travessar Sant Joan de les Abadesses s'enfila vers el coll de Can Roca en direcció al coll de Jou. Nosaltres, però, abans de sortir del poble el deixarem per continuar per la Ruta del Ferro que segueix el traçat de l'antic tren miner que pujava de Ripoll. Seguint aquesta ruta arribarem a Ogassa on s'acabarà la caminada.

Nota: El recorregut d'aquesta etapa del GR-3 coincideix amb una variant del GR-151 anomenat Camins del Bisbe i l'Abat Oliva. De fet, la coincidència entre els dos senders ja és a partir de Vidrà tot i que no hi ha senyalització d'aquesta variant.

Horari Parcial	Horari Total	Distància (km)
-------------------	-----------------	----------------

0:00	0:00	0,000
------	------	-------

Situats a la sortida del poble de Vallfogona (955 m) hem de seguir la carretera de Ripoll a Olot en direcció a Ripoll; al cap d'uns metres veiem a la dreta un cartell indicador del GR-3 que diu: *Coll de les Fonts de l'Orri 31 min.* Anem cap a la dreta per un camí herbós que va pujant i paral·lel a la carretera que hem deixat durant un bon tram.

Més endavant se'ns ajunta un camí per la dreta, anem rectes. Més enllà travessem una tanca de filferro; planegem. Trobem una fita de pedra a l'esquerra del sender.

0:13	0:13	0,600
------	------	-------

Pista transversal i tanca de filferro (980 m); hem de travessar les dues coses. El nostre sender continua per l'altra banda; a l'esquerra veiem les instal·lacions de la masia de Can Costa.

Més endavant hem de travessar una tanca de filferro, continuem pujant. Passem per sota d'una línia d'alta tensió, pel costat d'una altra fita de pedra a l'esquerra del sender i trobem una altra tanca de filferro que hem de travessar.

0:22 0:35 1,800

Coll de les Fonts de l'Orri (1115 m). Hi ha un pal indicador que diu: *Vallfogona 1,80 km, Sant Joan de les Abadesses 4,64 km*. Estem en un prat herbós; hem d'anar cap a l'esquerra com diu el cartell i seguir el llom de la carena.

Després de rebutjar dues pistes gairebé seguides a la nostra esquerra baixem per un rasot que ens queda a la nostra dreta. **Compte** amb els senyals del GR!. Entrem en un bosc on predominen els fajos.

0:10 0:45 2,300

Pista travessera (1035 m); l'hem de seguir cap a l'esquerra que baixa. Més enllà la pista fa un gir cap a la dreta per travessar un torrent i després puja.

Més endavant deixem la pista i anem cap a la dreta per entrar en un prat, planegem. Veiem molta trencadissa d'arbres.

0:10 0:55 2,800

Travessem una pista (980 m); un cop a l'altra banda el sender baixa per un fort pendent. **Compte** amb les relliscades! El sender va fent ziga-zagues al voltant del rasot de l'escorrentiu d'aigües; aquest rasot sembla una dreuera però no ho és.

0:12 1:07 3,400

Pista travessera (900 m); la seguim cap a l'esquerra baixant. Més endavant la pista fa un revolt cap a la dreta per travessar un torrent i a continuació hem de travessar una tanca de filferro. Pugem i més enllà veiem a la dreta la masia de Can Jombi.

0:08 1:15 3,800

La pista fa un gir cap a la dreta per travessar un torrent i després puja (860 m).

0:07 1:22 4,150

Pal indicador a l'esquerra del camí, tanca que hem de travessar i cruïlla de pistes (880 m); per la de la dreta aniríem a Can Jombi. Rebutgem la branca de l'esquerra i anem per la del mig que es cimentada; planegem.

Més endavant veiem a la nostra esquerra la casa i ermita de la Serbera.

0:10 1:32 4,650

Collet del Vent (878 m). Se'ns uneixen dues pistes, a banda i banda de la nostra; continuem rectes avall.

0:04 1:36 4,850

Collet de la masia de Les Llances (858 m); hi ha un pal indicador. Hem d'agafar un sender herbós que hi ha abans del camí de la nostra dreta, de fet el sender hi va paral·lel i a un nivell superior.

Més endavant desemboquem en aquest camí i el travessem per entrar en el bosc que hi ha a l'altra banda. Baixem fent esses fins arribar en un camí on fem un canvi de sentit; anem doncs, cap a l'esquerra per un caminet herbós.

0:14 1:50 5,700

Sender de la Mallerenga d'aigua (800 m); ens queda a la nostra dreta i paral·lel al nostre camí i separat per una tanca de filferro. **Atenció!** No hem de saltar la tanca; hem de continuar pel costat fins que trobarem que la tanca es pot obrir i després desembocarem a la senda amb barana de fusta i amb cartells indicadors de l'espai natural protegit de les Riberes de l'Alt Ter.

Hem de seguir cap a l'esquerra pel sender de la Mallarenga fins prop de l'entrada al poble; anem paral·lels al la riera d'Arçamala.

0:05 1:55 5,950

Bifurcació i pal indicador (790 m); hem d'anar cap a la dreta.

0,05 2:00 6,200

Travessem una tanca i entrem en el centre d'interpretació del parc natural i Ecomuseu del Moli Petit (780 m); passem pel costat de l'edifici i obrim una altre tanca per passar a la riba de la riera d'Arçamala.

Anem riera avall fins a trobar unes passeres i que ens permeten travessar-la; anem per la banda dreta de la riera una estona fins que trobem unes escales i pugem per arribar a la plaça de l'Abadia.

0:05 2:05 6,450

Plaça de l'Abadia de Sant Joan de les Abadesses (774 m). Ací hi ha senyalització del GR-151 (Camins del Bisbe i l'Abat Oliva).

Hem de seguir cap a la dreta, deixant el monestir a la nostra esquerra i l'aparcament del Passatge de Can Crehuet a la dreta. Continuem pel carrer de l'Alcalde Pere Rovira; més endavant arribem a la plaça de Josep Anselm Clavé, amb cartell indicador de la Ruta del Ferro. Deixem la plaça a la nostra dreta i enfilem el carrer Sant Pol i seguidament el carrer Berenguer Arnau per anar a travessar el pont Vell.

0,04 2:09 6,700

Pont Vell, el travessem (767 m). A l'altra banda, a la dreta, tenim unes fonts amb un cartell que diu: *Aigua no potable*; hem parlat amb gent del poble i diuen que ells tota la vida l'han begut i que això ho posen perquè no és clorada.

Continuem pel Passeig de l'Estació pujant; hi ha senyals del GR-151. Arribem a la carretera d'Ogassa; a l'altra banda hi ha unes escales i un cartell indicador; anem cap a la dreta seguint la carretera.

0:08 2:17 7,200

Passem pel costat de les antigues instal·lacions de l'estació de ferrocarril (800 m) que ens queden a l'esquerra, ara adaptades com alberg rural i punt d'acolliment del Centre de BTT del Ripollès. A partir d'ací seguirem la Ruta del Ferro.

Deixem la carretera d'Ogassa per un caminet asfaltat a la dreta amb un rètol que diu: Gorg de la Malatosca.

0:07 2:24 7,650

Creuament amb un camí rural cimentat (804 m); hi ha un cartell del GR-1 i de la casa rural Joan Pere. Nosaltres anem rectes.

0:05 2:29 7,950

Creuament, amb la carretera d'Ogassa (811 m). A l'altra banda, a la dreta, hi ha un edifici que diu: Societat de Caça el Pirineu.

0:09 2:38 8,530

Cruïlla, amb un camí que va parar a la carretera d'Ogassa, que queda a la nostra dreta (823 m); al darrera hem deixat uns edificis a un nivell superior.

0:03 2:41 8,690

Estació de Toralles (825 m). Aquí és on finalitzava el recorregut del ferrocarril convencional. Ara s'ha d'agafar un camí a l'esquerra que puja amb fort pendent i fa una ampla ziga-zaga; segons hem llegit en els indicadors el desnivell és de fins un 10%.

0:20 3:01 9,740

Pla inclinat amagat (920 m). Des d'aquí, el transport de carbó de les mines, situades a un nivell superior, es feia mitjançant plans inclinats. Un cop descarregat el carbó a l'estació de Toralles, la força de la gravetat impulsava les vagonetes plenes de mineral pel suau pendent i feia ascendir les buides.

Ara el camí planeja fins a Ogassa, més endavant ens queda un pont a la dreta per salvar el barranc; ara ja no s'usa. El camí, ara es més ombrívol i amb més vegetació.

0:16 3:17 10,810

Instal·lacions mineres de Can Balaguer a l'esquerra del camí (937 m); destaca la seva xemeneia. Més endavant, a l'esquerra, queda la masia de Can Sensio.

0:02 3:19 10,920

Creuament de pistes (940 m); nosaltres anem rectes planejant.

0:04 3:23 11,170

Font a la dreta del camí (950 m) i vistes de la fàbrica de ciment de Can Benet, a sota nostra. A la

dreta de la font també tenim les restes del sistema de descarrega del carbó: una tremuja amb bolquet que permetia girar tota la vagoneta per abocar el carbó a un tobogan fet d'obra i dos tubs metàl·lics a la part final que nodria de carbó a la fàbrica de ciment.

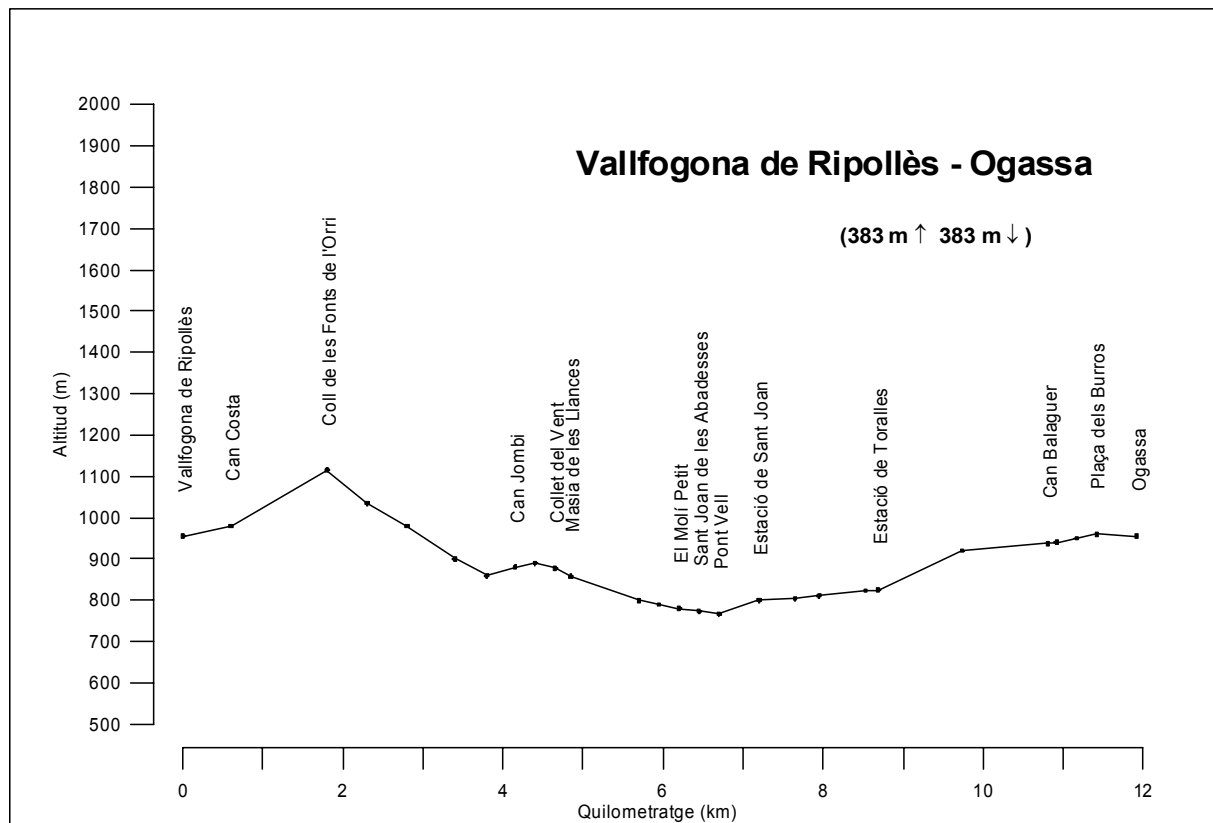
0:04 3:27 11,420

Plaça del Burros, a la nostra dreta (960 m). Més endavant passem pel Túnel de Baix.

0:08 3:35 11,920

Ogassa (955 m); davant tenim l'aparcament i el camp de futbol.

Ramon Casas 05/05/2009



SANT JOAN DE LES ABADESSES

L'extens municipi de Sant Joan de les Abadesses (53,41 km²) limita al nord per una petita franja amb Camprodon, al nord-est amb Sant Pau de Segúries, a l'est amb la Vall de Bianya (Garrotxa) i al sud-est amb Riudaura (Garrotxa). Al sud confronta amb Vallfogona de Ripollès i d'aquí fins al sud-oest amb Ripoll. Tota la part compresa entre el nord-oest i el nord limita amb Ogassa.

Sant Joan de les Abadesses centra el sector de la vall del Ter limitada a nord-est per la confluència del torrent de QuatreCases amb el Ter i al sud-est per la confluència del torrent de Ribamala també amb el Ter. Forma una típica vall dels Pre-pirineus de direcció NE-SW, estesa entre els vessants meridionals del Taga i de la Serra Cavallera, al nord, i els vessants septentrionals de la serra de Puig Estela i el turó de Castelltallat, al sud-est. El terme de Sant Joan té un apèndix, a llevant del turó de Castelltallat, que s'endinsa cap a la comarca de la Garrotxa a la capçalera de la Vall de Bianya, on és situat el veïnat de Santa Llúcia de Puigmal. És una vall gerda, coberta de pastures (que ocupen gradualment les coromines dels masos que es despoblen als vessants de la vall) i de boscs de pins, roures o faigs als llocs més alts.

Una via d'accés a la vall era el ferrocarril de Barcelona a Sant Joan de les Abadesses, construït en 1875-80 per la Societat del Ferrocarril i Mines de Sant Joan de les Abadesses, companyia que explotava les mines de carbó de Surroca i Ogassa, un dels primers motors de desenvolupament de la vall. Actualment el tren ja no passa per Sant Joan, sinó que arriba a Ripoll, per seguir després en direcció a França.

La vila de Sant Joan de les Abadesses, nom que perdura des del segle XI (el monestir al seu inici i durant poc temps s'anomenà Sant Joan de Ripoll), es troba a la confluència del Ter amb la riera d'Arçamala, a redós del seu notable monestir. La primitiva església parroquial fou dedicada als màrtirs romans sant Joan i sant Pau (popularment fou coneguda primer per Sant Joanipol i després per Sant Pol), prop de la riba del Ter i l'antic pont medieval, al vell camí de Ripoll a Camprodon.

A la sagrera d'aquesta església es formà el nucli primitiu, que al segle XII ja devia tenir força vitalitat, per tal com en aquest segle es construï, en 1128-38, el notable pont (restaurat el 1309, novament després dels terratrèmols del segle XV i fet volar el 1939, i reconstruït amb fidelitat al pla original, aprofitant els elements possibles, en 1972-76, per l'arquitecte Francesc Pons i Sorolla, a càrrec del Servei de Monuments), i al voltant del 1150 es reféu l'església de Sant Pol. Aquesta, destruïda també el 1936, ha estat restaurada només en les parts que restaren



drete de l'edifici primitiu, és a dir, la capçalera triabsidal, amb un campanar tardà sobre seu, i la portada, amb un interessant timpà esculpit; s'ha precisat l'àmbit dels murs romànics i s'han suprimit els afegitons i altars laterals fets en època barroca (vers el 1758). Deixà d'ésser parròquia el 1851, quan fou suprimida la col·legiata instal·lada a l'església de l'antic monestir, que passà a detenir la parroquialitat de la vila.



A l'indret anomenat el Vinyal, entre el monestir, la vila vella i la riera d'Arçamala, es creà a partir del 1206 un nou agrupament urbà. El 1244, quan el nou nucli ja tenia 37 famílies, l'abat Ramon de Blanes va fortificar-lo amb muralles i concedí franqueses i immunitats als nous residents i als qui vinguessin a poblar-lo. Així es formà la vila nova, de carrers rectilinis entorn d'un mercadal o plaça porticada per tres costats, on se celebrava mercat els dimecres des de la concessió del rei Jaume I, el 1230.

La instal·lació de les petites manufactures menestrals, de la industrialització del principi del XX, fou un fet important per a la renovació urbanística de la vila amb el pla del 1892 i el de Jeroni Martorell, del 1925. Sobre tot els canvis que s'han esdevingut amb la reindustrialització dels anys cinquanta han donat un nou impuls a la

vila, que ha estat encertadament renovada i urbanitzada i constitueix alhora, pel prestigi històric i per la riquesa monumental, una de les fites notables de la ruta del romànicpirinenc i lloc de pas turístic, gràcies a la ruta internacional del coll d'Ares.

L'any 1927 hom inaugurà la font monumental, projecte de Jeroni Martorell, coronada per un cavaller que segons el programa de la festa major d'aquell any diu que es tracta del comte Guifré, però que la fantasia popular digué que era el comte Arnau, i recentment s'ha dedicat una font al compositor santjoaní Jaume Nunó i Roca (1824-1908), emigrat a Cuba i autor de la música de l'himne nacional mexicà.

EL MONASTIR DE SANT JOAN DE LES ABADESSES

El monestir de Sant Joan de les Abadeses fou una fundació personal del comte Guifré el Pelós, que el 885 creà el nou cenobi per a una comunitat de monges benedictines, de la qual havia d'ésser abadessa la seva filla Emma, tot just nada. Com a dotació inicial li assenyala les terres de l'actual terme de Sant Joan, i tot seguit l'augmentà amb terres i esglésies dels termes veïns de Sant Pau de Segúries, Vallfogona i altres béns esparços pel Ripollès (Mogrony i Besora), el Conflent, Osona i el Berguedà. Al segle XII foren afegides les terres d'Ogassa, Vidrà i Tregurà.

La primera església monacal, confiada inicialment a un grup de clergues mentre s'hi reunia la comunitat femenina, fou consagrada el 887. Emma començà a regir el monestir vers el 898, i tot seguit obtingué un privilegi d'immunitat del rei Carles el Simple (899), i al concili de Sant Tiberi d'Agde (907) reclamà i es féu reconèixer tots els béns assignats al monestir, que durant la seva infantesa havien estat usurpats per nobles del veïnatge. Durant el govern d'Emma, que s'allargà fins el 942, la vall de Sant Joan tingué un fort augment de població, que fins permeté que famílies de la vall passessin a repoblar sectors del Vallès Oriental (a la Roca i l'Ametlla) que es trobaven sota administració de l'abadessa. Quan aquesta morí, hi hagué un període de pertorbacions per la intrusió de les famílies comtals, però el monestir tingué encara una època florent amb les quatre abadesses successives, especialment amb Ranlo (955-62), que reestructurà el patrimoni i féu erigir noves esglésies a Sora, Vidrà, Vallfogona i Llaés.

En temps de l'abadessa Ingilberga, filla natural del comte de Cerdanya-Besalú Oliba Cabreta, la comunitat fou acusada de portar una vida disbauxada, i d'aquestes acusacions es valgué el comte de Besalú

Bernat Tallaferro per a acusar la comunitat davant la cúria de Roma i obtenir el 1017 la seva dissolució i l'atorgament dels béns de Sant Joan al seu fill Guifré, primer i únic bisbe de l'efímer bisbat de Besalú.

El tema de la immoralitat de les monges passà a la literatura i al folklore relacionat amb el mític comte Arnau (que hauria actuat des de Mogrony o Mataplana). La primitiva cançó popular, sorgida probablement a Ripoll a la fi del segle XVI (impressionant diàleg entre l'ànima d'Arnau, condemnada a penar eternament per haver defraudat els seus mossos, i la seva viuda), es connectà en època romàntica amb els escàndols de Sant Joan de les Abadesses, i hom enllaçà Arnau amb l'abadessa pecadora.

Marià Aguiló recollí la balada, que publicà Milà i Fontanals (1853), i el tema fou utilitzat per Víctor Balaguer (que identificà l'amant amb l'abadessa Adelaida) i després (convertit Arnau en senyor de Mataplana al segle XIV i identificada Elvira com a "muller lleial") fou reprès per Anicet de Pagès, Frederic Soler, Jacint Verdaguer i Josep Carner, entre d'altres; però la millor interpretació poètica del mite fou la de Joan Maragall (1900), on l'heroi, amb connotacions nietzscheanes, assoleix la redempció; seguiren encara la versió dura i abarrocada de Josep M. de Sagarra (1928) i la d'Ambrosi Carrion (1972).



Dissolta la comunitat femenina, hom instaurà al monestir una comunitat de canonges que de fet ja hi residia abans, al servei religiós de les monges, però que aleshores fou erigida canònicament i posada sota l'obediència d'un abat. El primer abat fou el mateix Guifré, bisbe de Besalú (des del 1029 bisbe de Carcassona), que regí l'abadia, almenys teòricament, fins al 1054.

En temps del seu successor, l'abat Andreu, el comte de Besalú Bernat II el cedí (1077) a l'abadia benedictina de Sant Víctor de Marsella, que n'expulsà els canonges el 1083. Mentrestant, els canonges, que havien refusat l'expulsió, s'havien posat sota la protecció del bisbe de Vic Berenguer Sunifred de Lluçà, que els donà la regla augustiniana i 9 mesos després els retornà interinament al monestir, però en foren expulsats de nou. L'any 1098 hi entraren monges marselleses que no es pogueren possessionar definitivament de l'abadia fins el 1114, sota Berenguer IV, amb butlla papal.

Aquesta comunitat canonical augustiniana, regida per abats del país, perdurà fins el 1484, i en 1484-1528 fou regida per abats comendataris (bisbes i cardenals forasters). Del 1528 al 1588 fou regida per l'abat Agullana, que era de Sant Joan, i el 1592 fou secularitzada i transformada en col·legiata secular, presidida per un arxiprest. Els seus béns van servir per a dotar, amb els d'altres monestirs, les cinc dignitats reials creades als bisbats de Vic i de Barcelona.

Al temps de major esplendor (segles XIV) es componia de 22 canonges, a més dels donats i servents i d'uns 20 beneficiats comensals, i tenia tots els antics càrrecs o dignitats monàstics (cambrer, cellerer, sagristà, infermer, ferialer, etc.). Aquesta esplendor inicial de la comunitat augustiniana es féu palesa en la renovació total de l'església monàstica, iniciada vers el 1130; la consagració tingué lloc el 2 de novembre del 1150, feta per l'abat Ponç de Monells, que fou després bisbe de Tortosa.

L'església romànica, que en bona part perdura, s'inicià a la banda de llevant, i fou concebuda com un edifici de tres naus amb una ampla capçalera, introduïda per un transsepte, en la qual s'obren els cinc absis. El presbiteri primitiu es desenvolupava entorn d'una girola, però més tard el primer pla es reduí, a causa de les edificacions monàstiques preexistents, que feren continuar l'edifici amb una sola nau a partir del creuer. Això dóna a l'església un pla esquifit en comparació amb la solemnitat de la capçalera. Els absis van decorats internament i externament per arcuacions i columnetes aplacades als seus murs, que els donen una estructura de dos pisos o registres, on s'obren els finestrals, emmarcats per elements arquitectònics. El terratrèmol del 1428 féu caure les cobertes de la capçalera i destruïren la girola: això obligà a cobrir-la de nou i continuar la volta fins a l'obertura de l'absis, que se sosté en pilars massissos.



A l'època barroca es mutilà l'absis major per construir un cambril per a les imatges del grup escultòric del Davallament Santíssim Misteri, notable conjunt escultòric romànic (obra del 1251), un dels més importants grups catalans de l'època (que presideix avui l'absis major) i que ha estat objecte d'una veneració especial, pel fet de conservar-se dins el cap del Crist crucificat una hòstia incorrupta (desapareguda el 1936). Ha estat duta a terme una intel·ligent restauració de l'església, iniciada per Puig i Cadafalch i completada en 1948-63 per Duran i Reynals, sota els auspicis de Jaume Espona, que ha retornat a l'edifici el caràcter primitiu que tenia després de la restauració del 1428.

Completen l'església un senzill i elegant claustre gòtic, iniciat el 1442 pels artistes Joan de Bar i Joan Girard, al costat del qual resten uns arcs de la sala capitular del segle XII i unes dependències que ara serveixen de sagristia i baixos de la rectoria vella. En canvi, ha desaparegut l'antic claustre de Sant Mateu, situat a la part de migdia, on hi ha la porta d'accés a l'església, precedida d'un atri del segle XVIII, sobre el qual es troba el que resta de l'arxiu monàstic, o sigui uns 2.000 pergamins, còdexs i abundant documentació notarial i processal. La part més important de l'antic arxiu es conserva a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, on anà a parar després del 1592. Entre l'església i el claustre també hi ha la capella barroca dels Dolors, ara capella del Santíssim, amb una cúpula i elements decoratius del tallista Jacint Moretó, que planejà l'obra, la qual allotja una notable talla de la Pietat, de Josep Viladomat.



Dins el monestir es guarda també la imatge de Santa Maria la Blanca, amb el seu retaule d'alabastre, en part restaurat, fet construir el 1343 pel canonge sagristà Ramon de Palol, i el sepulcre del canonge beat Miró de Tagamanent, obrat el 1345, amb l'estàtua jacent del beat sobre seu, peça atribuïda, pe-

rò sense confirmar, als artistes florentins Bernat Filippi i Just Fey. Es conserven també, recompostes, les restes de l'antic retaule gòtic de Sant Agustí. Hi ha un petit museu, molt ben instal·lat, a l'antiga rectoria, amb fragments de retaules, peces teixides i d'orfebreria, talles, creus antigues, etc. Al Museu Episcopal de Vic, procedents de Sant Joan de les Abadesses, hi ha importants frontals (com el Drap de les Bruixes, teixit hispanoàrab del segle XII) o un retaule gòtic de la Passió de Crist; creus i frontals brodats del segle XV complementen el notable llegat artístic del monestir.

El palau abacial, proper al clos monàstic, fou bastit al segle XIV i renovat per l'abat Arnau de Vilalba (1393-1427), i té un petit claustre amb capitells molt toscos al pis inferior i unes amples porxades al pis superior. El 1992 també fou la seu de l'ajuntament temporalment. Darrere seu hi ha les restes de l'antiga capella romànica de Sant Miquel de la Infermeria, consagrada el 1164.

OGASSA

El terme municipal d'Ogassa (45,73 km²) s'estén pels vessants meridionals de les serres de Conivella i Cavallera. El seu límit septentrional va des de Corones i Saltor, a l'extrem nord-oest, fins a Fogonella (nord-est), al límit amb Camprodon, i assoleix l'altitud màxima al Taga (2.035 m), que limita amb els termes de Ribes de Freser i Pardines; assoleix 1.807 m a la portella d'Ogassa (punt de contacte amb la Serra Cavallera), 2.007 m al Puig Estela i 1.893 m al puig de les Pasteres.

També comprèn els vessants orientals de la serra de Sant Amanç (1.854 m) i del coll de Jou. En aquest territori, tan muntanyós, es formen diversos torrents i rieres, afluents a la vall de Sant Joan, que des-
emboquen al Ter per la dreta, com la Ribamala, la riera d'Ogassa i la de Malatosca i el torrent de Coll de Pal. També hi ha dins el terme la capçalera del torrent de Balbs, que afluïx al Freser.

El cap de municipi és el poble d'Ogassa, i el terme comprèn, a més, els agregats de poblament disseminat de Sant Julià de Saltor, Sant Martí d'Ogassa i Sant Martí de Surroca (dit també Surroca de Dalt). Hom accedeix a Ogassa per mitjà d'una carretera local que surt de Sant Joan de les Abadesses. Aquesta carretera es perllonga a ponent i, ja convertida en pista forestal, arriba a Sant Martí d'Ogassa. Una altra pista forestal, que es desvia de la carretera principal cap a septentrió, duu fins a Sant Martí de Surroca. L'explotació de les mines de Surroca motivà la construcció (1880) de la línia del ferrocarril de Barcelona a Sant Joan de les Abadesses, que tenia la terminal a Toralles (dins el terme de Sant Joan) i que actualment ja no funciona.



L'explotació de les mines d'hulla de Surroca, a la capçalera de la riera de Malatosca, des del 1855, donà un gran impuls a la població (ogassencs), i així, dels 460 h del 1860 passà a 1.578 h el 1900, 970 dels quals vivien al barri de les mines. Però la decadència d'aquesta explotació extensiva ha estat causa del despoblament de la zona.

El poble d'Ogassa, situat a 1.320 m d'altitud, és en l'actualitat una aglomeració urbana que resulta de la incorporació de les primitives colònies mineres al nucli urbà d'Ogassa. Aquests barris, tot i que de vegades estan una mica allunyats del centre (cas de Pratpinter o Prat del Pinter), es consideren nucli urbà. Els barris miners sorgiren al final del segle XIX i principi del XX, en el moment de màxima activitat industrial de les mines, i són un clar exponent de l'arquitectura industrial catalana pròpia del tombant de segle. Les famílies dels minaires s'agruparen als barris de Surroca de Baix, de Pratpinter i del Forn del Vidre, on hi havia les principals instal·lacions i les oficines de les mines i on el 1882 es bastí una petita església, dedicada a santa Bàrbara (Pratpinter), que actualment és l'església parroquial, havent reemplaçat la de Sant Martí de Surroca (o Surroca de Dalt).

Les antigues parròquies de Sant Martí d'Ogassa i de Sant Martí Surroca pertanyien a l'àmbit dominical i d'influència del monestir de Sant Joan de les Abadesses, mentre que les de Sant Julià de Saltor i Santa Maria de Vidabona, al sector de ponent del terme, pertanyien al del monestir de Ripoll. Totes elles no havien estat únicament centres religiosos, sinó que llurs feligresos es reunien en assemblees que trametien els seus representants per a tractar els afers que afectaven tot el terme. Aquest tingué com a centre aglutinador històric el castell de Pena.

Aquest castell és esmentat des del 1024, que pertanyia a Joan Oriol, fill d'un magnat de Besalú anomenat Oriol i documentat des del 1004, casat amb Adelaida, filla del comte Oliba Cabreta (era cunyat, per tant, de Bernat Tallaferro, comte de Besalú, de Guifre II, comte de Cerdanya i Berga, i del bisbe i abat Oliba). El seu nét Bernat Joan, clergue, cedí el 1092 el castell al monestir de Sant Joan, amb la parròquia de Sant Martí d'Ogassa, que el 1073 Joan Oriol havia cedit ja al monestir. Els successors dels Oriol, senyors de la baronia de Sales (Garrotxa), continuaren posseint la castlania del castell i alguns drets al terme, fins que el 1264 l'abat Dalmau de Minyana adquirí tots aquests drets a Ramon de Puigpardines, que els havia comprats feia poc, i adquirí també de Jaume I tota la jurisdicció del castell. Hi eren adscrits els termes d'Ogassa i Surroca, part de Bruguera i les terres de Saltor i Vidabona; i aquest extens i dispers terme, origen del municipi, restà integrat a la baronia dels abats de Sant Joan.

BIBLIOGRAFIA

- ** Hipermapa de Catalunya
<http://www10.gencat.net/ptop/AppJava/cat/actuacions/territori/hipermapa.jsp>
- ** Hiperenciclopèdia (Comarques)
<http://www.grec.net/cgibin/sumaricl.pgm>
- ** Sant Joan de les Abadesses
<http://www.santjoandelesabadesses.cat/>
- ** Ogassa
<http://webspobles.ddgi.cat/sites/ogassa/default.aspx>
- ** Vies Verdes
<http://www.viesverdes.org/>

Agustí Poch, maig 2009